

Via Kuanyin, de Chinese gestalte van het mededogen, herontdekte ik Maria. En via de beelden voor de ingang van Chinese boeddhistische tempels herontdekte ik Sint Michaël

Velen van hen waren christenen die zich teurgesteld van het geloof van hun kinderjaren hadden afgekeerd.

Ook ikzelf bevond me begin jaren tachtig onder hen. Katholiek opgevoed, volgde ik Nietzsche in zijn verkondiging van de dood van God, en wendde ik de blik naar het Oosten, op zoek naar verlichting. Ik beoefende intensief een meditatie die tegenwoordig bekend staat als mindfulness, en ging bij verschillende leraren en goeroes in de leer.

Maar uiteindelijk veranderde mijn visie op verlichting. 'Verlichting' als consumentenartikel is in strijd met de boeddhistische opvatting van 'niet-zelf'. Er is geen waar zelf, geen schuimende energiebron diep binnen in de mens verscholen, geen ware essentie waar je toegang toe moet proberen te krijgen.

Mijn religieuze zoektocht nam een nieuwe en onverwachte wending. Via Kuanyin, de Chinese gestalte van het mededogen, herontdekte ik de katholieke Maria. Via de beelden voor de ingang van talloze Chinese boeddhistische tempels herontdekte ik Sint Michaël, de aanvoerder van de legerschare der engelen. Ik realiseerde me dat het boeddhisme geen concurrent is van het christendom, dat verlichting geen substituut is voor een God die dood zou zijn, en dat religieuze diversiteit en dialoog onlosmakelijk verbonden zijn met de westerse moderniteit.

De belangrijkste bijdrage van het boeddhisme aan onze hyperindividualistische westerse cultuur bestaat wellicht niet uit het aanbieden van een nog beter product op de markt van welzijn en geluk, maar uit het vreemd maken van onze cultuur waarin we onze eigen weg moeten vinden. Het boeddhisme kan ons helpen ons individualisme te relativieren, door een her-

overweging van sociale waarden als solidariteit, barmhartigheid, zorgzaamheid, en dienstbaarheid.

Anders gezegd: het gaat niet zozeer om een beter ik, maar om een nieuw wij. Ook met het oog op de nieuwe opleiding tot boeddhistisch geestelijk verzorger, die dit jaar aan de Vrije Universiteit in Amsterdam van start gaat, is een onderzoek naar dergelijke waarden misschien nog wel actueler dan een onderzoek naar verlichting.

Hoe ziet de boeddhistische visie op compassie eruit?

Compassie of mededogen is een basiswaarde binnen het boeddhisme. Al in het oudste boeddhisme heet compassie een van de vier verheven toestanden van de geest. Het cultiveren van deze geestestoestanden is een belangrijk onderdeel van de boeddhistische beoefening.

In het latere mahayana-boeddhisme is de beoefening van compassie onlosmakelijk verbonden met het begrip van de bodhisattva: dat is een wezen dat op ontwaken is gericht.

Iedere boeddhistische beoefenaar zou zich er niet alleen op moeten richten om de verlichting te bereiken, maar om ook anderen de weg te wijzen.

Daartoe leg je vier geloften af, die erop neerkomen dat je je wijdt aan de bevrijding van alle levende wezens. Vergevorderde bodhisattva's kunnen zichzelf in allerlei vormen manifesteren. Ze kunnen levende wezens bijstaan in misserabele omstandigheden, en zelfs afdalen tot in de diepste hellen om daar de verdoemden bij te staan. In deze visie is de gehele wereld vervuld van zulke, voor ons onzichtbare, bodhisattva's.

Compassie wordt belichaamd door een ge-

stalte die de Chinezen Kuanyin noemen: Zij die luistert naar de noodkreet der mensen. Kuanyin wordt vaak afgebeeld met duizend armen, want zij komt letterlijk handen tekort om alle levende wezens bij te staan.

Ze wordt ook vaak afgebeeld met een traan, omdat ze zich realiseert dat haar inspanningen altijd tekortschieten. Kuanyin zou elke vorm kunnen aannemen die nodig is om iemand te redden: een boeddha, een monnik of non, een leek, een kind, een hoogbejaarde, de christelijke Verlosser, de Moeder Gods, engelen of heiligen, de Lijdende dienaar van Jahweh, profeten of tzaddiks, een wijze in de islam of soefi, een god of godin uit het hindoeïsme, een overtuigd atheïst. In de gestalte van Kuanyin krijgt compassie dus letterlijk vele gezichten.

Hoe die vele gezichten van compassie te begrijpen? Moeten we concluderen dat het boeddhisme is vervuld van vele goden? Komt compassie van buiten? Of is compassie een innerlijke kwaliteit die ontwikkeld dient te worden? Bevindt compassie zich binnen ons of buiten ons?

Vanuit westers perspectief lijkt het vanzelfsprekend dat wij de morele kwaliteit van compassie moeten ontwikkelen. Maar Charles

Deze afbeelding van **Kuanyin**, de Chinese gestalte van het mededogen, afgebeeld met kind doet onmiskenbaar aan Maria denken.

